
Røykvarsleren

AKTUELT

MAGNE NYLENNA

Email: magne.nylenna@legeforeningen.no

Tidsskriftet

Historien om en enkeltpersons kamp mot tobakksindustrien er skildret i den amerikanske filmen *The Insider*. Omkostningene ved å rope varsko og varsle offentligheten om helseskadelig virksomhet fremstilles på en måte som gjør sterkt inntrykk.

Å gjøre offentligheten oppmerksom på helseskadelige forhold er på ingen måte begrenset til helsevesenets ansatte. I tobakksindustrien er det flere eksempler på ansatte som av sjele kvaler eller andre grunner har gjort offentligheten oppmerksom på det de har sett og hørt.

The Insider kommer på norske kinoer i mars

Tobakksindustrien

Et eksempel er Jeffrey Wigand. Han ble tilsatt som forskningssjef i den amerikanske tobakks-giganten Brown & Williamson i 1989. Målet hans var å utvikle en ny og mindre helsefarlig sigarett, men han kom raskt i konflikt med sin arbeidsgiver. Wigand reagerte blant annet på hvordan Brown & Williamson manipulerte sine tobakksprodukter for å skape større avhengighet hos røykerne og han ble sett på som et uromoment innad i firmaet. I 1993 ble han oppsagt og pålagt taushetsplikt om alt han visste om tobakksindustriens indre liv (1). Brown & Williamson hevdet at han hadde brutt denne taushetsplikten og saksøkte Wigand som på sin side kom i kontakt med Lowell Bergman, programleder i aktualitetsprogrammet 60 Minutes på fjernsynskanalen CBS. Dette innledet en langvarig strid mellom Wigand og Brown & Williamson. Jeffrey Wigands liv ble totalt endret, men han ble en viktig mann i de amerikanske myndigheters arbeid for å bevise hvordan tobakksindustrien bruker avhengighet som et middel for å holde på sine kunder (1).

Fortellingen om Jeffrey Wigand er nå blitt film. *The Insider* (Touchstone Pictures) hadde premiere i USA høsten 1999 og har vakt stor oppmerksomhet. Filmen handler ikke bare om tobakksindustriens tvilsomme sider, men også om mediernes unnfalleshhet når mektige krefter presser på. CBS-ledelsen nekter journalisten Lowell Bergman (spilt av Al Pacino) å publisere et intervju med Jeffrey Wigand (spilt av Russel Crowe) i programmet 60 Minutes. CBS frykter søksmål fra Brown & Williamson og tør ikke å la Wigand stå frem med sin historie. Tobakksindustriens økonomiske makt er nemlig stor nok til at de kan overta hele CBS. Heldigvis er det store aviser som våger å ta fatt i saken og som sørger for at den blir kjent.

Det gjør sterkt inntrykk å se hvor mye det koster å utfordre tobakksindustrien, «Big Tobacco» som det heter i USA. Jeffrey Wigand blir trakassert og ruinert. Han blir endatil truet på livet. Familien går i oppløsning, og når Wigand også opplever å bli sveket av mediene, blir tilværelsen knapt til å holde ut.

Disney-konsernet står bak filmen, og i beste Disney-ånd er det lett å skille «de snille» fra «de slemme». Slutten er blitt så lykkelig som det er mulig å få den.

Brown & Williamson har, ikke overraskende, hatt sterke innvendinger mot filmen (2). I den amerikanske opinionen blåser det imidlertid for tiden en sterk antitobakk-vind, og det er liten grunn til å tvile på at de fleste kinogjengere vil heie på Wigand. Virkelighetens ironi avspeiles dessuten i industriens trusler om søksmål mot produsentene av filmen.

Selv om ikke alle detaljer i filmen stemmer med virkeligheten, gir historien et godt innblikk i vanskene med å utfordre tobakksindustrien. Neppe noen vil ønske seg i varslersens rolle etter å ha sett denne filmen. Men de fleste vil være takknemlige for at noen våger å utfordre makten og påpeke misligheter og uredelighet.

The Insider kan ventes på norske filmlerretter i løpet av mars.

LITTERATUR

1. Mollenkamp C, Levy A, Menn J, Rothfeder J. The people vs. Big tobacco. Princeton, NJ: Bloomberg Press, 1998.
2. Brookes N. Film full of inaccuracies. USA Today 19.11.1999: 18A.

Publisert: 30. januar 2000. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 10. juli 2026.